

Rab Henriett[1]: A mediáció lehetőségei a büntető igazságszolgáltatásban munkajogi szemmel

Debreceni Jogi Műhely, 2006. évi (III. évfolyam) 1. szám, (2006. január)

A mediáció intézményének kialakulása

A mediáció vagy más néven tettes-áldozat egyezség a kárjótétel speciális formája. Az egyszerű jótétellel szemben, - ahol nem szükséges a felek közötti kontaktus, pusztán a kár helyreállítása - a mediáció a felek találkozásán, a megegyezésben való aktív részvételén alapul.

A tettes-áldozat egyezség kialakulása a diverzió térhódításakor került előtérbe, a formalizált jogi eljárás, a bűncselekmény okozta károk, megsértett jogrendszer helyreállításának alternatív megoldásaként.

Az első mediációs programok Kanadához, valamint az Egyesült Államokhoz kötődnek. Az 1970-es években vallási indíttatással került sor a megbékéltetési kárjótétel alkalmazására. A tettes-áldozat egyezség alkalmazására elsősorban a szomszédsági bíraskodás és az elsősorban családtagok vagy ismerősök körében előforduló kisebb súlyú bűncselekmények, mint a könnyű testi sértés, csekély értékű vagyoni elleni bűncselekmények körében került sor.[2]

A 70-es évek végétől az immateriális (erkölcsi) jótétel mellett sor került a materiális jótételi programok megindítására is. Ennek keretében elsősorban a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények szankciójaként jelent meg a közösség részére végzett munkán keresztüli anyagi jótétel lehetősége.

Európában a mediáció a 80-as években jelent meg, elsőnek Angliában és Walesben, majd azt követően az őskontinens országaiban.[3]

Látható tehát, hogy a diverzió eredményeként létrejött formális jogi eljárástól eltérő programok először a rugalmasabb angolszász jogrendszer keretében jelentek meg, alakultak ki. Majd, mikor a kipróbálás eredményeként igazolódott a mediáció alkalmazhatósága, és intézményesült, akkor kerülhetett sor a kontinentális jogrendszerekbe való áttemelésére. Az Európai országokban elsőként a fiatalkorúakkal kapcsolatos ügyekben a speciális prevenció eszközeként, reszocializációs céllal alkalmazták a mediációs programokat, melyek kísérleti jellegük miatt az egyes országokban meglehetősen eltérő szabályok szerint működnek.

A tettes-áldozat egyezség meghatározására számos fogalmat találhatunk a szakirodalomban, jogpolitikában. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának „A mediáció alkalmazása büntetőjogi ügyekben” című 19. számú ajánlása (1999) meghatározza az ajánlás által elismert mediációs tevékenység fogalmát. Eszerint mediáció minden olyan eset, amikor áldozat és elkövető felhatalmazást kap, és önkéntesen vállalják, hogy egy harmadik pártatlan fél (mediátor) segítségével aktívan részt vesznek valamely büntett során kialakult kár helyrehozatalában.[4]

A mediáció alkalmazására meglehetősen nagy eltérésekkel kerül sor az egyes országokban. Különbség mutatkozik abban, hogy a tettes-áldozat egyezségek csak fiatalkorú elkövetők esetén alkalmazzák vagy felnőtt korúak esetében is, továbbá eltérések vannak abban is, hogy

az eljárás milyen szakaszában, milyen hatóságok által, milyen intézményi keretek között kerülhet sor a mediáció lehetőségének alkalmazására.

A kontinentális gyakorlatban elsősorban az ügyész jogosult a mediációs eljárás kezdeményezésére.

A tettes-áldozat egyezség alkalmazásához az egyes országoknak meg kell teremteni a jogszabályi háttérét. Az államok kétféle gyakorlat szerint biztosítják a mediáció alkalmazásának garanciáit. Az egyik szerint külön jogszabály rendelkezik a mediációs eljárásról, a másik szerint általános jogi felhatalmazás (eljárási törvények pl. büntetőeljárás törvény által biztosított lehetőség) alapján. Az első megoldást választotta például Ausztria, Németország, Norvégia, Spanyolország, a második megoldás alapján került sor jogi szabályozásra például Finnországban, Hollandiában.[5]

A mediációs eljárásnak a megvalósítás konkrét formájától eltekintve vannak olyan alapelvei, amelyek nélkülözhetetlenek az egyezségkötéshez. Az egyezség megkötésének elsődleges célja a jóvátételi szándékon alapuló jogi békekötés megteremtése. Az eljárásban való részvétel a sértett és a tettes részéről is csak önkéntes közreműködési szándékon alapulhat. A mediációs eljárás csak teljesen tisztázott tényállású esetekben alkalmazható, és itt is csak akkor, ha az elkövető elismeri bűnösségét. Fontos még, hogy az eljárás során a mediátor – függetlenül attól, hogy szakképzett vagy nem – pártatlanul kell viszonyuljon a konfliktushoz és a megállapodás kötését kell elősegítse.

Nemzetközi dokumentumok

A mediációról több nemzetközi dokumentum is rendelkezik, mivel a tettes-áldozat egyezségi programok működtetése által a diverziós programok egy formája, a gyorsabb, takarékosabb eljárás elve is érvényre jut.

1985-ben a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság XIII. kongresszusa foglalkozott a szokványos büntetőeljárás útjáról való formális elterelés szükségességével, lehetőségével. A kongresszuson résztvevők véleménye szerint azok a cselekmények, melyek bűncselekmények, de a társadalmi megítélése szerint nem minősülnek bűncselekményeknek a felek megoldására bízhatóak. Tehát a bagatell cselekmények esetében szükségtelen a klasszikus büntetőeljárás lefolytatása, diverziós megoldások intézményesítése szükséges.

A kongresszuson háromféle diverziós megoldás megjelölésére került sor: az egyszerű diverzió (egyoldalú, hivatalos elhatározás), a feltételhez kötött diverzió (a nyomozás, büntetőeljárás mellőzésére a cselekmény nem büntető jellegű feldolgozásának feltételével, pl. terápia, kompenzáció), és a számunkra érdekes mediáció lehetőségére.[6]

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1987. szeptember 17-én kiadott, „A büntetőeljárás egyszerűsítéséről” szóló, 18. számú ajánlásában részletesen foglalkozik a bíróságon kívüli megegyezés lehetőségével. Az ajánlásban a büntető igazságszolgáltatás gyorsítása, és egyszerűsítése szerepel célként, melynek megvalósítási eszközeként – kisebb és gyakoribb bűncselekmények esetében - az alábbi alternatívákat kínálja fel a Miniszteri Bizottság:

- sommás eljárás,
- bíróságon kívüli megegyezés a büntetőügyekben illetékes hatóságokkal és más eljáró hatóságokkal, mint a vádemelés lehetséges alternatívája,
- „egyszerűsített” eljárások, valamint
- a hagyományos bírósági eljárás egyszerűsítése.[7]

Az ajánlás rendelkezései között szerepel, hogy a Miniszteri Bizottság célszerűnek tartja az egyes tagállamok jogszabályainak alkotmányos felülvizsgálatát az ügyek bíróságon kívüli elintézésnek biztosítása érdekében, hogy a büntetőügyekben illetékes hatóságok számára lehetővé váljék, különösen a kisebb súlyú bűncselekmények esetében az ügyek bíróságon kívüli elintézése. Az eljárás indítványozásának garanciális feltételeit a tagállamoknak jogszabályba kell foglalniuk.

Az ajánlás rögzíti azokat a feltételeket, amely esetben a hatóság az elkövető felé indítványozhatja a bíróságon kívüli megegyezés lehetőségét, ezeket a rendelkezéseket a tagállamoknak jogszabályba kell foglalniuk. Ilyen lehetőség különösen:

- meghatározott pénzüsszeg fizetése az állam, és egy társadalmi- vagy jótékonyági intézmény részére,
- a bűncselekmény következtében károsodott javak vagy érdekek helyreállítása,
- a sértett részére kielégítő kártérítést biztosítson a bírósági eljárás elkerülése érdekében vagy annak részeként.[8]

Szintén rendelkezik az ajánlás arról is, hogy a tagállamoknak meg kell határozni a javaslatlételre jogosult hatóságok, valamint azon bűncselekmények körét, melyek elkövetőivel szemben az eljárás indítványozható. Továbbá rögzíti az ajánlás, hogy a hatóságokat fel kell jogosítani arra, hogy az állítólagos elkövető érdekében – a bíróságon kívüli megegyezés eredményeként – megváltoztassák határozataikat, a büntetőeljárás rendes útjáról eltereljék az ügyet.

A tárgyaláson kívüli eljárási módozatokról, az egyeztetés menetéről, módszertanáról az eljáró hatóságoknak – a nyilvánosság előtt is ismert – irányelveket kell megfogalmazniuk.

Az eljárásban önként résztvevő felek döntési kompetenciáját is biztosítani kell, annak érdekében, hogy az egyezés kötéséről szabadon rendelkezessen. A bíróságon kívüli megegyezés ajánlatának elfogadása és a feltételek végrehajtása az állítólagos elkövető részéről végleges lemondást jelent a vádemelés jogáról.[9]

A megegyezés létrejötte gyakorlatilag az elkövető büntető felelősségre vonás alóli mentesítését kívánja meg.

Az ajánlás szövegezése is törekszik az ártatlanság vélelmének maradéktalan biztosítására, mivel elkövető helyett állítólagos elkövetőként nevezi meg az érintett személyi kört. Az ajánláson túlmenően több tagállam szabályozása ugyanakkor, a mediációra konkretizálva megköveteli, hogy az elkövető tettét elismerje (és a tényállás tisztázott legyen), tehát véleményem szerint az ártatlanság vélelme a mediáció igénybevételekor már nem releváns. A Miniszteri Tanács ugyanezen ajánlása szerint a kisebb jelentőségű ügyeknél alkalmazható egyszerűsített eljárás keretében viszont már feltétel a tiszta tényállás és az elkövető egyértelmű bűnössége.

A bíróságon kívüli megegyezésekről, az ezen eljárás keretében elért eredményekről a hatóságoknak évente tájékoztatni kell a nyilvánosságot. Ezt az ajánlásban megfogalmazott követelményt többféleképpen is értelmezhetjük, egyrészt érthetjük ez alatt a jogbiztonság elvének érvényesítését, a társadalom jogát a nyilvános eljárás lebonyolításához, viszont másrészt jelenti az eljárás kísérleti jellegére való utalást is. A kísérleti jellegből adódik, hogy a Miniszteri Bizottság a nyilvánosságon keresztül kontrollálni szeretné az eljárás működését, valamint a közvéleményben is sulykolni szeretné a bíróságon kívüli megegyezés lehetőségét (a büntetőeljárás tehermentesítése céljából).

Az Európa Tanács 12 évvel az előzőekben részletezett ajánlás elfogadását követően 1999-ben a 19. számú, „A mediáció alkalmazásáról büntetőjogi ügyekben” címet viselő ajánlásával konkrétan megfogalmazta igényét a mediáció alkalmazását, szabályozását illetően.

A preambulum rögzíti, hogy a Miniszteri Bizottság „ajánlást tesz a Tagállamoknak a büntetőjogi ügyekben a mediáció alkalmazására, mint egy rugalmas, széles körű, problémamegoldó lehetőségre a hagyományos büntető igazságszolgáltatás kiegészítéseként, vagy annak alternatívájaként...Figyelembe véve annak szükségességét, hogy az áldozat, az elkövető, azok, akiket a bűncselekmény valamilyen szinten érintett és maga a közösség is aktívan részt vegyen a büntetőeljárásban.”[10]

Az ajánlás a bevezető rendelkezések között indokolja és elemzi a mediáció szükségességét, kiemeli a tettes-áldozat egyezség társadalompolitikai szükségességét. Így rögzíti, hogy az áldozatnak törvényes joga van a hangsúlyosabb szerepvállaláshoz, az elkövetővel való kommunikáció eredményeként létrejövő kárjótételhez, bocsánatkéréshez. Ehhez kapcsolódóan megemlíti, hogy a mediáció lehetőséget teremt arra, hogy az elkövető átérezze tette felelősségét, valamint a mediáció növelheti a tudatosságot az egyén és a közösség szerepét illetően a bűnözés kezelésében és az előállt konfliktusok megoldásában.

Az ajánlás melléklete megfogalmazza azokat az elvárásokat, melyek figyelembevételét ajánlja a Miniszteri Bizottság a tagállamoknak a mediáció nemzeti jogszabályba foglalása során. Mindezek megerősítésére az ajánlás melléklete előírja, hogy a mediáció a büntetőjogi kérdések esetében csak törvényi szabályozás alapján alkalmazható.

A melléklet első pontja meghatározza a mediáció általam már korábban ismertetett fogalmát. A pontosság kedvéért tehát még egyszer: a mediáció alkalmazható minden olyan esetben, amikor az áldozat és elkövető felhatalmazást kap, és önkéntesen vállalják, hogy egy harmadik pártatlan fél (mediátor) segítségével aktívan részt vesznek valamely büntett során kialakult kár helyrehozatalában.[11]

A Miniszteri Bizottság 19. számú (1999) ajánlásának melléklete alapelveket is megfogalmaz. Ezek a következők:

- Mediációra csak mindkét fél önkéntes beleegyezése esetén van lehetőség, beleegyezését bármelyik fél bármikor visszavonhatja.
- A mediációs eljárás során elhangzó beszélgetések titkosak.
- A mediációnak általánosan elérhető szolgáltatásnak kell lennie a büntetőjogi esetekben, mégpedig a büntetőeljárás minden szakaszában.
- A mediációs eljárásnak autonómiával kell rendelkezni a büntető igazságszolgáltatáson belül.

Ezeken az alapelveken túlmenően is megfogalmaz a Miniszteri Bizottság garanciális feltételeket, melyek betartásáról a tagállamoknak gondoskodniuk kell:

- A büntetőügyekben meg kell állapítani a mediáció irányelveit, az alapvető eljárásjogi szabályokat.
- A mediációs eljárás igénybevételéről és a lehetséges megállapodásokról a büntető igazságszolgáltatás hatóságai rendelkezhetnek.
- A megállapodás megkötése előtt a résztvevő feleknek teljes mértékben ismerniük kell jogaikat, a mediációs eljárás menetét és a későbbi döntéseik lehetséges következményeit.
- A fiatalok büntetőjogi mediációra speciális rendelkezéseket kell alkotni és alkalmazni.
- A tárgyalás alapvető tényeiben a felek nézeteinek meg kell egyeznie, egységes tárgyalási alapot kell képeznie.

- A mediáció alapján létrejött megállapodáson alapuló kötelezettségek ugyanolyan érvényűek, mint a jogerős bírói döntések vagy ítéletek és a vállalt kötelezettségek teljesítése kizárja az ügyben való ismételt bírósági eljárást.
- A közvetítőnek speciális szakképzettséggel kell rendelkeznie, a mediációs szolgáltatnak pedig széleskörű autonómiát kell biztosítani. A mediátornak ismernie kell az esetre vonatkozó alapvető tényeket, az eljárás során pártatlan magatartást kell tanúsítson.
- A mediációt lezáró egyezségben a feleknek önkéntesen kell megállapodniuk. az egyezségnek méltányosnak, indokoltnak kell lennie és arányos kötelezettséget kell tartalmaznia.[12]

Az előzőekben említett két dokumentumon túlmenően az Európai Unió is kiadott 2001. március 15. napján egy kerethatározatot. A Tanács kerethatározata (2001/220/IB) az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szól.

A kerethatározat 1. cikke fogalmakat rögzít, mint például a sértett, a büntetőeljárás, valamint a számunkra lényeges „büntetőügyekben folytatott közvetítés” fogalmát. A fogalom meghatározás jelentősége abban áll, hogy speciálisan a büntetőügyekre is meghatározza a mediáció fogalmát. Eszerint a büntetőügyekben folytatott közvetítés: „a büntetőeljárás előtt vagy alatt a tárgyalásos megegyezés keresése a sértett és a bűncselekmény elkövetője között egy szakember közvetítésével.”[13]

A kerethatározat a fogalmak tisztázása után nyolc pontban összefoglalja a sértett legfontosabb jogait, melyeknek érvényesülniük kell a büntetőeljárás során:

- tiszteletben tartás és elismerés,
- meghallgatás és bizonyítékok szolgáltatása,
- tájékoztatáshoz való jog,
- a kommunikáció biztosítékai,
- a sértett részére nyújtott különleges támogatás,
- költségeinek megtérítése a büntetőeljárásban,
- védelemhez való jog,
- kártérítéshez való jog a büntetőeljárás során.

A kerethatározat 10. cikke rendelkezik a közvetítésről a büntetőeljárás során. A tagállamok felé előírja, hogy az általa megfelelőnek tartott, szabályozott bűncselekményi körben segítse elő a büntetőügyekben való közvetítés alkalmazásának lehetőségét. Valamint gondoskodjon arról, hogy a közvetítés eredményeként a sértett és az elkövető között létrejött megállapodást a büntetőeljárásban figyelembe vehető legyen. [14]

Az Európai Unió tagállamainak a 10. cikk vonatkozásában 2006. március 22-ig kell intézkedniük arról, hogy joggyakorlatuk a kerethatározat rendelkezéseinek megfelelően. A 2006-os határidő miatt így ez a rendelkezés 2004. május 1. óta hazánkat is érinti, szükséges tehát a közvetítésről szóló hazai jogszabály konkretizálásaként a büntetőjogi mediációt szabályozó jogszabály megalkotása, vagy a meglévő a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény – mely kizárólag a polgári jogi jogvitákra vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket - összehangolása a fenti rendelkezésekkel.

Az Európai Unió kerethatározata az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásával szemben nem fektet kiemelt hangsúlyt az ártatlanság vélelmére, véleményem szerint feltételezi a tagállamok mediációs gyakorlatának megfelelően a bűncselekmény elkövetésének beismerését.

A továbbiakban kitérek a mediáció szabályozásának, működésének már kialakult modelljeire, melyekből Magyarország számára, a tettes-áldozat egyezség meghonosítása szempontjából jelentős tanulságokat, következtetéseket vonhatunk le.

A mediáció nemzetközi modelljei

A mediáció bevezetésére elsőként az angolszász jogrendszerekben került sor, ennek indoka a szabályozás, jogalkalmazás módjára vezethető vissza. A kezdeti programok alkalmazása sor elsősorban a restitúció, anyagi kár megtérítése volt az egyeztetés célja. A konfliktusok feltárása, megoldása nem szerepelt a programok célkitűzései között.

A közvetítő tevékenységek Európában a legkülönbözőbb formákban működnek. Ennek legfontosabb okai: egyrészt, hogy az egyes országok jogi kultúrája eltérő, másrészt mivel a közvetítői tevékenység mindenhol a diverziós büntető igazságszolgáltatás egyik kísérleti megoldása, az eltérő célkitűzések eltérő módszer alkalmazásához vezettek.

O. Bussmann a Brémai Egyetem professzora három fő csoportba sorolja a mediációs kísérleteket:

- Az első a közösségi mediációs programok elnevezést viseli. Ezek a programok elsődlegesen a tipikus közösségi konfliktusok (pl. családon belüli cselekmények, szomszédok közötti viták) büntetőeljárástól való függetlenítésével foglalkoznak.
- A második kör szimbolikus mediáció elnevezésű. Ezt a kört a professzor azért illeti a szimbolikus jelzővel, mert a mediációs eljárásra csak a büntetőeljárás követően, illetve a szabadságvesztés egy részének letöltése után kerülhet sor. Általában ennek keretében a súlyos bűncselekmények elkövetőivel foglalkoznak. Elsősorban a büntetés hatékonyságának növelése, a visszatartó erő az eljárás célja, a sértett kártérítése ezekben az esetekben háttérbe szorul.
- A harmadik program csoport a jogi mediációs programok köre. Ez az általunk megismert mediáció feltételeinek tiszta megvalósulása. A felek önkéntességén alapul, cél a megegyezés: az elrettentés és a sértett kártalanítás egyaránt. Középsúlyos bűncselekmények esetén legeredményesebb az alkalmazása, mivel a büntetések csökkentése, szabadságvesztés elkerülése is lehet az egyeztetés eredménye.[15]

Természetesen az egyes országokban működő programokat nem lehet egyértelműen egyik csoportba sem besorolni. Vannak közöttük átmeneti, összevont megoldások és nagyon eltérő szabályozások is.

A világon talán első mediációs modellnek tekinthető szabályozás 1959-ben, Jugoszláviában született. Jugoszláviában Egyeztető Bizottságok intézményesítésére került sor. Működésüket megkísérelték alárendelni a polgári-, és a büntetőeljárás szabályainak. A testületnek nem volt hatalma döntései végrehajtására, ezért ez a próbálkozás akkor kudarcba fulladt.[16]

Az első konkrét áldozat- elkövető békítési program 1974-ben, Kanadában, Ontario államban indult, „Kitchener kísérlet” néven vált ismertté. Két fiatalkorú elkövetőt ültettek le áldozataikkal, az egyeztetés eredményeképpen megállapodás megkötésére került sor.[17]

A jelenlegi kísérletek során ettől eredményesebb megoldások születte, a mediáció valamilyen lehetősége Európa szinte összes országában megtalálható. A kísérleti programok alkalmazása az eltérő jogi, társadalmi feltételek, program sajátosságok miatt az egyes országokban több-kevesebb sikerrel jár.

Nagy-Britanniában a kiegyezés számos megoldásra épülhet, a megegyezés eredménye lehet a megbocsátás, eredeti állapot visszaállítása, szolgáltatás végzése a sértett vagy a közösség részére, stb. A Nagy-Britanniában alkalmazott modellek két típusba sorolhatók. Az egyikbe

tartoznak azok a megoldások, ahol a közvetítésre már a vádemelés előtt lehetőség van, az eljárást az ügyész vagy a rendőrség kezdeményezheti. Ezt a megoldást elsősorban a fiatalok elkövetők esetében alkalmazzák.

Ilyen eljárás szerint működik például a Cumbria-projekt, beismerő vallomást tett fiatalok tiszta eltereléseként alkalmazzák a mediációt, vagyis a büntetőügy nem kerül a bíróság elé.[18]

A másik típusban a bírósági döntésen alapuló vagy azt követő megoldások tartoznak. Ezt az eljárást elsősorban a felnőttkorú elkövetőkkel szemben alkalmazzák, a mediációs tevékenységet pedig pártfogó szolgálatok végzik. Az egyeztetés egyrészt - direkt formában - a felek személyes találkozásával, másrészt - indirekt módon - a felekkel külön-külön folytatott beszélgetés alapján történik.

A felnőtt korúakra alkalmazott közvetítési módszer közül a legkülönlegesebb a Leeds-projekt, amely kimondottan súlyos bűncselekmény elkövetőire és a visszaeső büntetésekre specializálódott. Itt az eljárás a szabadságvesztés végrehajtásának szakaszához kapcsolódik.[19]

Németországban a tettes-áldozat közötti egyezségkötési programok a fiatalok elkövetőkkel kapcsolatosan jelentek meg az 1980-as évek közepén. A modellprogramok eredményes működésének köszönhetően az eljárást már az 1980-as évek végén kiterjesztették a felnőtt elkövetőkre is. Az egyeztetési tevékenységet állami tisztviselők, szociális szolgálatok végzik.

A jóvátétel egyik leggyakrabban alkalmazott formája a pénzbeli kártérítés, hogy ezt minden elkövető teljesíteni tudja, létrehoztak egy pénzalapot, amely számára ezt megelőlegzi. Az elkövető az alap felé közhasznú munka végzésével teljesít.

A német programok az immateriális jóvátételt is előtérbe helyezik, különösen a fiatalok elkövetők esetében. Feltételezik, hogy a bűnelkövetési hajlandóságot a sértettel való személyes találkozás, az elkövetett cselekménnyel való szembesülés nagymértékben csökkenti. Az egyeztetési eljárás lefolytatására Németországban nem elsősorban bagatell bűncselekmények elkövetőivel szemben kerül sor.

A német modellek közül kiemelést érdemel a Hamelni Fiatalok Büntetésvégrehajtási Intézetben működő mediációs program, melynek alanyai szexuális bűncselekmények elkövetői. A szociálterápiás tréning során az elkövetőnek találkozni kell sértettekkel (nem feltétlenül a konkrét ügy áldozatával), ennek célja, hogy az elkövető bánja meg tettét és alakuljon ki benne gátlás a jövőbeli ügyek elkerülése érdekében. Az eddigi tapasztalatok szerint a szabadulást követően, a program működése óta eltelt 3,5 évben nem történt visszaesés.[20]

Németországban a mediációt alkalmazzák azokban az esetekben is, amikor a bűncselekmény súlya nem teszi lehetővé, hogy az egyezség megkötésének eredményeként a büntetőeljárás megszüntetésre kerüljön az elkövetővel szemben. Az eredmény ezekben az esetekben is alátámasztja a mediációs eljárás szükségességét, ugyanis még a súlyos bűncselekmények elkövetőire is visszatartó erővel hat a sértettel való találkozás.

A bűncselekmény súlyának arányában alkalmazzák a büntetés elengedését, a büntetés enyhítését.

Ausztriában a mediációt fiatalok elkövetők ügyében alkalmazzák. (1999 óta kísérleti jelleggel alkalmazzák felnőttkorú elkövetőkkel szemben is.) A konfliktusrendezésen alapuló egyezségkötésre elsősorban a bíróságon kívül kerül sor, az ügyész kezdeményezésére, pártfogó közreműködésével. A gyanúsított fiataloknak az eljárás során törekednie kell a

sértettel való megegyezésre, az okozott kár kiegyenlítésére, mert nem teljesítés esetén a büntetés lehetősége „Damoklesz kardjaként” lebeg a feje felett.[21]

Véleményem szerint ez az eljárásban való önkéntes részvételt (mint a nemzetközileg elismert feltételét a mediációnak) nagyban befolyásolja.

Az eljárás kimenetele a megegyezéstől függetlenül is nyitott, tehát nincs ígéret arra, hogy a sértettel történő megegyezés eredményeként a büntetőeljárás megszüntetésre kerül az elkövetővel szemben. A megegyezés tehát az előbbiek miatt nem kikényszeríthető, ez kompenzálja azt, hogy a büntetőeljárás megindítása előtt a „Damoklesz kardja” effektus érvényesüljön.

Svájcban szintén a bírói eljáráson kívül van lehetőség a mediációs eljárás kezdeményezésére, de itt már a végrehajtási szakaszban, utólag van lehetősége a fiatalok elkövetőnek a sértettel megegyezni. A modellprogram pozitív eredményeket mondhat magáénak.

Norvégiában a mediációs programok elsődleges szerepét abban látták, hogy a mediációs eljárás alkalmazása által a közösség visszakaphassa konfliktusrendező szerepét. A program beindítása Niels Christi „A konfliktus mint tulajdon” nevű munkáján alapult.[22]

A kísérleti program 1981-ben egy Lier nevű 18.000 lakosú kis településen indult. Ez azért jelentős, mert egy kis közösségben a társadalmi megítélés szerepe mindig nagyobb, mint egy nagyvárosban.

A közösségi mediációs központ olyan ügyekben jár el, ahol már rendőrségi feljelentés történt, többnyire betörések, autólopás, rongálás esetében. A tetten ért tolvajt tájékoztatják a mediációs eljárás lehetőségéről, majd a sértettet is megkeresik a mediáció igénybe vételének lehetőségével. A felvilágosításban mindkét fél esetében kitérnek arra, hogy ha a mediációs eljárás eredménytelen még a büntetőeljárás lefolytatására sor kerülhet. Amennyiben a felek a mediációs eljárást választják, úgy személyes: elkövető, sértett, közvetítő általi egyeztetésre kerül sor. A „társadalmi bíróságon” kötött egyezés csak a két fél egybehangzó akaratának lehet az eredménye. A végrehajtás biztosítéka a büntetőeljárás lefolytatása.

A kísérleti programot számos központ felállítása követte. Norvégiában a programok eredményes működésének elismeréseként 1981-ben mediációról szóló jogszabály létrehozására is sor került, ezzel hivatalossá tette a közösségi mediációs központok hálózatát.[23]

Finnországban az 1980-as évek közepén került sor a mediáció bevezetésére, eleinte büntető és polgári ügyekben egyaránt, de ma már főként a büntetőjogi esetekkel foglalkoznak a projektek. Körülbelül 20 program beindítására került sor. Minden esetben a bírósági szakasz előtti egyeztetés történik. Az ügyek jelentős része magánvádas, bagatell-bűncselekmény, típusát tekintve többségük vagyon elleni cselekmény. Az alkalmazott jóvátétel ezért többnyire a pénzbeli kártérítés. Az eljárás eredményeként magánvádas ügyekben az a büntetőeljárás megszüntetésére kerül sor, a többi ügyben az ügyészség dönt az egyezés alapján a büntetőeljárás sorsáról.

Franciaországban 1993 óta van lehetőség mediációs eljárás lefolytatására, a felek az ügyész indítványára kezdenek meg az egyeztetést. A Franciaországban a megoldás eddig nem eredményezett áttöréseket a büntetőeljárás diverziójában.

A büntetőjogi mediáció magyarországi alkalmazásának lehetőségei, korlátai

A mediáció lehetőségeinek Magyarországi bevezetését körülbelül 10 éve vizsgálják. 1993-ban, majd 2003-ban végeztek el azonos tartalmú kérdőívek kitöltésének alkalmazásával

vizsgálatot arra vonatkozóan, hogy hazánkban milyen lehetőségei lennének a mediáció bevezetésének a büntetőeljárásban.

A vizsgálati eredmények ismertetését megelőzően néhány érzékletes adattal kell felhívni a figyelmet arra, hogy mi készítheti a büntető jogpolitikát a mediáció, illetőleg más alternatív büntetések bevezetéséért.

A rendszerváltást követő években az ismertté vált bűncselekmények szám szignifikáns növekedést mutatott, mely 1998-ban érte el tetőpontját, és azóta lassú, de állandó csökkenést mutat.[24]

A szabadságvesztés, mint büntetési nem alkalmazása - az 1999. március 1. napjától hatályba lépett Büntető Törvénykönyv módosítások eredményeként - ismét előtérbe került, melynek köszönhetően a börtönpopuláció ismét emelkedni kezdett, és ez az irány nem változott akkor sem, amikor a bűncselekmények száma újabba apadást mutatott.[25]

A statisztikák szerint 1998-ban közel 600.000 elkövetett bűncselekményre kb. 30.000 börtönbüntetés jutott, míg 2002-ben 420.000 bűncselekményhez 32.000 szabadságvesztést kiszabó ítélet társult. A magyar Büntető Törvénykönyv büntetési rendszere által a szabadságvesztés alternatívájaként ismert büntetések közül az egyik leggyakrabban alkalmazott a pénzbüntetés, amelyet sajnálatos módon a behajthatatlanná válás miatt gyakran kell átváltoztatni. A másik lehetséges alternatív büntetési nem a közérdekű munka lehetne, amelynek viszont az ítélkezési gyakorlata rendkívül csekély, figyelemmel arra, hogy meglehetősen nehézkes az ítéletek végrehajtása.[26]

A közvetítői eljárás büntetőeljárásban történő alkalmazásánál nyilvánvalóan figyelemmel kell lenni arra is, hogy milyen a kiszabott szabadságvesztések minősége, mennyi a szabadságelvonás időtartama. A jelenleg kiszabott büntetések időtartamából következtetni lehet arra, hogy a szabadságvesztés büntetések jelentős részben 3 év alattiak, amely szintén erősítheti azt az álláspontot, hogy célszerű lenne a büntetési rendszer újra gondolása, és bővítése a már említett alternatív megoldásokkal.

A büntetési képet tovább árnyalja, hogy a magyarországi börtönök rendkívül túlszűfoltak, illetőleg jelen viszonyaink között új börtönök építésére a magyar költségvetésben rendkívül kis összeg különíthető el.

Ahogy arra rámutattam, a túlszűfolt büntetés-végrehajtási intézetek problémáira megoldás lehet újabb börtönök építése, illetőleg az alternatív büntetések megkeresése révén a szabadságvesztés, mint leggyakrabban alkalmazott büntetési nem visszaszorítása. Különböző statisztikák arról árulkodnak, hogy a fogvatartottak 90%-a legfeljebb 3 évig terjedő büntetését tölti. Erre a kutatók több magyarázatot is találtak részben a kis és közepesen súlyos bűncselekmények elszaporodását, illetőleg a tényleges alternatív lehetőségek hiányát, illetőleg a meglévők nem megfelelő alkalmazását.[27]

Ahogy azt a korábbiakban már jeleztem, több kutatás is igyekezett feltárni azokat a lehetőségeket, amelyek az alternatív büntetések magyarországi bevezetését szolgálják. Az Országos Kriminológia Intézet 1993-ban folytatott kutatást a közvetítés lehetőségével kapcsolatban, annak érdekében, hogy feltérképezze a tettesek, illetőleg az áldozatok hajlandóságát egy jóvátételről való megegyezés iránt.

A kutatás során nyilvánvalóan elsődlegesen azokat a bűnelkövetőket, illetőleg bűncselekmény típusokat vették górcső alá, amelyek vagyon elleni, illetőleg vagyon elleni erőszakos bűncselekmények voltak, hiszen a jóvátétel összegének megállapítása ezen bűncselekményi kategóriák kapcsán a legegyszerűbb. Természetesen nem zárhatjuk ki a személy elleni

bűncselekményeket ebből a körből, de ezt csak azzal a fenntartással tehetjük, hogy a nem vagyoni károk megtérítésének problematikája sokkal nagyobb odafigyelést igényel.

A Kriminológiai Intézet a már említett 1993-as vizsgálatokat 2003-ban megismételte, azonban az elkövetői kört a fiatalok bevonásával bővítette. A kiinduló pont az 1993-as és a 2003-as kutatásban egyaránt az volt, hogy a kisebb és középsúlyos bűncselekmény elkövetése miatt elítélt, fiatalok és felnőtt bűnelkövetők elfogadják a kiegyezést és a kár helyreállítás gondolatát, tehát nem zárkoznak el a mediációtól.[28]

A vizsgálat feltárta többek között azt a - mediációs, illetve közvetítői eljárás kapcsolatban felmerülő egyik legfontosabb - kérdést is, hogy hajlandó-e az elkövető az által okozott kárt megtéríteni abban az esetben, ha a kártérítés eredményeként a börtönbüntetést részben vagy egészben elkerülheti. A válaszadók szignifikáns többsége igenlően nyilatkozott, a nemleges választ adók elsődlegesen személyes okokból tagadták volna meg a jóvátételt.

A dolgozat témájához szorosan kapcsolódó kérdés volt még ebben a kutatásban, hogy milyen mértékű kártérítés vállalnának az elkövetők. 1993-ban a teljes kár megtérítését 61,2 %, míg 2003-ban 80 % vállalta volna.[29]

Önmagában a kártérítésre irányuló szándék a jóvátételhez még nem elegendő, hiszen a teljesítési képesség vizsgálata is elengedhetetlen annak érdekében, hogy a közvetítői eljárás eredményesen lezáruljon. Így a Kriminológia Intézet 2003-as vizsgálata már górcső alá vette azt a kérdést is, hogy a vállalt kár megtérítésére milyen lehetőségei vannak az elkövetőknek. A kártérítést vállalók majdnem fele a részletfizetést választotta, ami azt támasztotta alá a kutatók álláspontja szerint, hogy igyekeznek reális kötelezettségeket vállalni, amelyből az is következik, hogy az elítéltek komolyan gondolják annak a lehetőségét, hogy az általuk okozott kárt megtérítik és ezzel bizonyos hátrányok alól mentesülnek.

Nyilvánvalóan a vizsgálat akkor lehet teljes, hogy ha a közvetítői eljárásban a bűncselekménnyel érintett másik oldalt, nevezetesen a sértettek oldalát is igyekeznek feltérképezni. A vizsgálat e vonatkozásban is tartalmaz adatokat, így a sértettek 56,4 %-a elállna feljelentéstől a kártérítés megfizetése esetén. Arra a kérdésre azonban, hogy a megindult büntetőeljárás során kívánná-e az elkövető megbüntetését, már nagy szóródást mutatnak a válaszok, hiszen 12,8 % engedné el a büntetést, 46,2 % csökkentené a büntetést, míg 17,9 % nem tudja mit kívánna. Ami érdekes, a kártérítést nem fogadná el, illetve elfogadná, de büntetést is várna a megkérdezettek 23,1%-a.[30]

2003-as vizsgálat adatai szerint a válaszadók 48 %-a arra a kérdésre, hogy eltekintene-e a tettes megbüntetésétől, ha az okozott kárt jóvátenné, nemmel válaszolt. Ezzel együtt összegzésképpen az a következtetés vonható le, hogy a bűncselekményben érintett felek hazánkban sem zárkoznának el a megegyezés lehetőségétől.

Ha most a konkrét megvalósításra fókuszálunk, akkor elsődlegesen azokat az alternatívákat, lehetőségeket kell számba vennünk, amelyek a magyar büntetőjog számára már jelenleg is adottak. Ezek a lehetőségek részben anyagi jogi, részben eljárásjogi megoldásokat kínálnak a büntető hatóságoknak. Az, hogy milyen hatásfokkal működnek, talán attól is függ, hogy az állam büntető jogpolitikája mennyire helyezi előtérbe az alternatív megoldásokat. Ez persze az európai unióhoz történő csatlakozást követően különös hangsúlyt kaphat, hiszen az elmúlt időszakban, a csatlakozást megelőzően készült ország jelentések szinte valamennyi esetben tartalmazták azt, hogy a magyar büntetés-végrehajtási intézetek túlsúlyoltak. Továbbá a jelentésekben utalás történt arra is, hogy a szabadságvesztést, mint büntetést elkerülő alternatív megoldások nem dominánsak a magyar büntető ítélkezési gyakorlatban.

Visszatérve tehát a jelenleg adott lehetőségek a következők: az egyik a magánvádas ügyekben ismert békülés. Sajnálatos, hogy a bíróságok a békítési eljárást formálisnak tekintik, igyekeznek az ügyben minél hamarabb véghatározatot hozni.

Nem hagyhatjuk szó nélkül azt a megoldást sem, hogy az eljárásjogunkban évtizedek óta ismert lehetőség a bűncselekménnyel okozott kárnak a megállapítása, illetőleg a sértett javára történő polgári jogi marasztalás büntető ítéletbe foglalása. Sajnálatos, hogy a magyar büntető bíróságok ezzel lehetőséggel nem szívesen élnek, pedig a sértettek vonatkozásában ez rendkívül jelentős idő és pénz megtakarítást hozhatna. Hiszen a büntető ítéletnek azon rendelkezése, miszerint a kártérítési igényt a törvény rendes útjára utasítja a bíróság nem jelent mást, minthogy a sértettnek a Polgári Törvénykönyv 339. §-a szerint kártérítési igénnyel kell fellépni az elkövetővel szemben. Ez a polgári perrendtartás szerinti peres eljárást jelenti, amely időben elhúzódhat. Arról nem is beszélve, hogy miután a költségmentességre vonatkozó szabályok rendkívül szűk körben adnak lehetőséget arra, hogy a sértett teljes személyes költségmentességet kapjon, az elszenvedett kár után az illetéktörvény rendelkezésire figyelemmel 6 % perilletéket is le kell rónia. Tovább nehezíti a sértett kártérítési igényének érvényesítését az is, hogy az esetleges jogi képviselő igénybevétele esetén jelentős ügyvédi munkadíjjal is számolni kell. Természetesen vannak szempontokat, melyeket figyelembe véve a büntető bíróságok ilyen irányú gyakorlata érthető. Ezt támasztja alá egyrészt az is, hogy a Büntető Törvénykönyv rendelkezési szerint kárként csak a tényleges kár vehető figyelembe, így a büntetőeljárás bizonyos elhúzódását eredményezhetné például a sértett nem vagyoni kárigényének megállapítása. Azonban mérlegelés esetén az eljárás elhúzódása nem lehet gátja a sértett érdekeinek előtérbe helyezésének.

A büntetőeljárás törvény új intézményként vezette be a vádemelés elhalasztását, amelynek célja elsődlegesen az lenne, hogy az eljárás az ügyészség határozatában írtak teljesülése esetén megszüntetésre kerüljön. Ilyen előírás lehet például a sértett kárának megtérítése a pártfogó felügyelet elrendelése mellett. [31]

Polgári jogi igényekkel, a kártérítéssel, a vagyoni és nem vagyoni kár megfizetésével kapcsolatosan kerül szóba a közvetítői vagy mediációs eljárás lehetősége.

Magyarországon a közvetítői eljárás polgári jogi ügyekben meghonosodott, az 1992-ben elfogadott új Munka Törvénykönyve is az úgynevezett kollektív munkaügyi viták kapcsán kötelezően írja elő. Gyakorlatilag a kormány mellett működő országos döntőbírói és közvetítői szolgálat hivatott a munkaügyi kollektív vitákban eljárni.

A kezdeti tapasztalatok a közvetítői eljárással kapcsolatosan igen biztatóak, éppen erre reagálva alkotta meg az országgyűlés 2002-ben a közvetítői tevékenységről szóló törvényt, amely alternatív vita megoldó lehetőségként kínálja, az egymással vitába bonyolódott feleknek, a bíróságok tehermentesítése érdekében, a mediációs eljárást. A mediációs eljárás lényege Magyarországon is az önkéntesség, nevezetesen, hogy a közvetítőt igénybevevő felek önkéntesen vegyék az eljárást igénybe, és ha megállapodásra jutnak, azt a mediátor segítségével foglalják szerződésbe, és a szerződést tartásuk is be. Természetesen a közvetítői eljárás nem zárul mindig szerződéssel, azt a közvetítők, azonban hangsúlyozzák, hogy ha a felek szóba állnak egymással, és igyekeznek közvetítő által irányított párbeszédben a problémát feltárni, már önmagában eredmény.

A büntetőeljárás kapcsán, illetőleg a büntető ügyekben természetesen módosul illetőleg, módosulnia kell a közvetítésnek, hiszen alkalmazkodnunk kell azokhoz a feltételekhez, amelyek egy büntetőeljárás során adódnak.

Nyilvánvalóan először is azt érdemes határok közé szorítani, hogy mely bűncselekmény típusnál, milyen súlyú bűncselekménynél merülhet fel egyáltalán a közvetítés lehetősége.

A korábbiakban kifejtettekből természetesen adódik a válasz, hogy elsősorban a kisebb súlyú, illetőleg a közepesen súlyos bűncselekmények kapcsán lehet eredményes közvetítői eljárást folytatni. Barabás A. Tünde véleményével, hogy a bagatell bűncselekmények körében, ahol amúgy sem szabnak ki szabadságvesztést, nem érdemes a közvetítői eljárást alkalmazni, vitába szállhatunk, hiszen a bagatell bűncselekmények jelentős része vagyon elleni bűncselekmény. Nyilvánvaló, hogy a vagyon elleni bűncselekmények körében lehetőség nyílik a közvetítői eljárásra akkor is, ha a közvetítői eljárás igénybevételével az elkövető nem tényleges szabadságvesztést, hanem más a büntető törvénykönyvben rögzített büntetést kerülhet el. Az előbbi okfejtés indoka, hogy több bagatell bűncselekmény elkövetését követően nyilvánvalóan olyan szankció alkalmazására kerül sor, amely hosszútávon végrehajtható szabadságvesztésbe is torkollhat, gondoljunk a pénzbüntetés átváltoztatására, vagy a szabadságvesztés próbaidőre történő felfüggesztésének problematikájára.

Milyen feltételek azok, amelyek teljesülése szükséges ahhoz, hogy a közvetítői eljárás eredményes legyen. Az egyik legfontosabb feltétel, hogy a tényállást az eljáró nyomozó hatóság tisztázza, az elkövető a cselekményt beismerje, illetőleg hogy a bűncselekményben résztvevők - a tettes és sértett - is önkéntesen egyezzenek bele a mediációs eljárásba. Ez természetesen a korábbiakban kifejtett nemzetközi elvekkel teljes összhangban áll és nyilvánvalóan a hazai gyakorlat sem térhet el ettől.

Az alapvető feltételek fennállása esetén olyan eljárást kell kiépíteni, amely megfelelő garanciát jelent egyrészt a sértettnek, másrészt az elkövetőnek, harmadrészt természetesen az államnak, hogy a büntetőpolitikai célok megvalósulnak. Ebben az eljárásban esetlegesen kulcsszerepet játszhat az ügyész, ha a feltételek fennállta esetén kezdeményezi a közvetítői eljárást. Bár álláspontom szerint a közvetítői eljárás kezdeményezésének jogát biztosítani kellene az elkövető számára is, hiszen egy beismerő vallomás esetén, illetőleg a szabadságvesztés fenyegetettsége kapcsán nyilvánvalóan realisabb helyzetértékelés alapján lehetséges, hogy vállalja a kár teljes megtérítését. Ha a közvetítő az iratok tanulmányozását követően vállalja az ügyben való részvételt, az azt kell, hogy jelentse, hogy a tettes és az áldozat szabályozott keretek között, de egymással szemben párbeszédet folytathatnak. Nyilvánvalóan itt a sértettek érzelmi állapotára is rendkívül nagy hangsúlyt kell fektetni. Legyen csak vagyon elleni bűncselekményről szó, a sértettnek azt az érzést kell feldolgoznia, hogy vele, illetőleg vagyonával szemben illetéktelenek felléptek és neki ezzel kárt okoztak. Itt is van némi különbség a magánjogi közvetítés, illetőleg a büntetőjogi mediáció között, hiszen a magánjogi viták kapcsán a közvetítő a felek vitájáról előzetesen nem rendelkezik információval, hiszen nem is az a cél két magánfél polgári jogi vitájában, hogy a mediátor az ügyet eldöntse, hanem az, hogy a felek között az egyezséget elősegítse, és a felek párbeszédét az esetleges holtponthoz továbblendítsen.

Természetesen egy sikeres egyezés kapcsán azt is meg kell vizsgálni, hogy mi legyen a büntetőeljárás sorsa az egyezés, illetőleg szerződés aláírását követően. Az egyik kézen fekvő megoldás lehet, ha a vádlottal szemben a büntetőeljárás megszüntetésre kerül akkor, hogyha az által vállalt kötelezettségeket maradéktalanul teljesítette. Ez a jelenlegi jogi keretek között is működőképes megoldás, hiszen ebben az esetben az ügyész határozatában a vádemelést elhalasztja, az egyezésben vállalt kötelezettségeket előírja a vádlott számára és ezek maradéktalan betartását követően a vádlottal szemben a büntetőeljárást megszünteti.

Természetesen önmagában még nem elegendő a vádlott, illetőleg elkövető szándéka a kár megtérítésére, a már említett teljesítő képesség vizsgálata sem elhanyagolható szempont. A károk megtérítési módja tekintetében Barabás A. Tünde az alábbi jóvátételi formákat

különbözteti meg. Egyrészt pénzbáni kártérítést, másrészt a sértett javára végzett munkát, illetőleg ápolási, gondozási feladatok ellátását, valamint a köz javára végzett munkát.[32]

A közvetítói eljárás során is figyelemmel kell azonban lenni az Európai Unió egyik legfontosabb alapelvére, nevezetesen a hátrányos megkülönböztetés tilalmára, illetőleg az egyenlő esélyek és egyenlő elbánás elvére. Ebből tehát az is következik, hogy meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy ne csak a viszonylagos jó módban élő elkövetők élvezhessék a közvetítói eljárás előnyeit, hanem azok az elkövetők is vállalhassák a közvetítói eljárást és vállalhassanak abban kötelezettséget, akiknek anyagi lehetőségeik főszabályként - pusztán közgazdasági vizsgálatok elvégzését követően - nem tennék ezt lehetővé.

Magyarországon rendkívül gyakran alkalmazott büntetési nem a pénzbüntetés, így az ebből befolyó összegből létre lehetne hozni egy közalapítványt, amely közalapítvány a pénzbáni jóvátétel megfizetésére szerződést köthetne a sértett. Az elkövető ugyanebben a szerződésben vállalná az alapítvány által a sértettnek megelőlegezett összeg visszafizetését, vagy közmunka formájában történő megtérítést. További előnye a közmunka formájában történő kár megtérítésnek, hogy így a társadalom, illetőleg az állam büntető jogpolitikai érdekei is kifejezésre jutnak, hiszen a közösség javára végzett munka révén az elkövető a „tartozását” az állammal és a közösséggel szemben is leróhatja.

Természetesen egy ilyen gondolat-kísérletet nem lehet befejezni anélkül, hogy végig ne gondolnánk milyen következményei lehetnek a közvetítói eljárás bevezetésének a magyar társadalomra. A kutatók rámutattak arra az esetlegesen fellépő hatásra, hogy a közvetítés alkalmazása esetén a feljelentési készség megnövekedhet. Ennek indoka, hogy a korábban – a kellemetlen sértetti pozíció elkerülése végett - fel nem jelentett bűncselekményeket annak érdekében, hogy az azzal okozott károk legalább részben megtérüljenek – a mediációs eljárás alkalmazhatósága esetén – feljelentik. Ez a büntetőeljárás megindítását eredményezi.

A dolgozatban már többször előkerült annak a kérdésnek a boncolgatása, hogy milyen költségvonzata is van a magyar büntető igazságszolgáltatás által annyira kedvelt szabadságvesztés büntetésnek. Erre nézve olyan adatok láttak napvilágot, amely szerint egy elítélt egy napja a büntetés-végrehajtás keretében 1993-ban 1.200.-Ft, 2002-ben közel 4.500.-Ft-ba, míg 2003-ban kb. 5.000.-Ft-ba került. 2002-ben összesen 32.444 szabadságvesztést szabtak ki. Ebből a közvetítói eljárásra javasolható 3 hónaptól 3 évig terjedő időtartamú végrehajtandó szabadságvesztések száma 10.653 volt, míg a felfüggesztett szabadságvesztéseké 20.181.[33]

Ha csak a fenti elítélteknek fele rendelkezik a közvetítés szempontjából szükséges kritériumokkal, akkor megközelítőleg 5300 esetben alkalmazható a közvetítés. Ha az összes esetnek csak 30 %-a alkalmasa megegyezésre és végül csak ezeknek felében kerül sor egyezség megkötésére, az akkor is 795 elkövetőt érint. Ha ezt összeszorozzuk azzal az összeggel, amelyet az állam egy nap egy elítéltre fordít, és ezt felszorozzuk az átlagos büntetési tartam napjainak számával, amely a statisztikák szerint 390 nap, akkor 2003-as áron 1.550.250.000.-Ft végösszeget kapunk. Ezt az összeget az elkövetők számának alakulásától független kiadásokkal, 70 %-kal csökkenthetjük, így 2003-ban 465.075.000.-Ft az a tiszta költség megtakarítás, amit a 795 személy szabadságvesztésének elmaradása eredményezhet. Természetesen a kérdést nem lehet ilyen szűken, fiskális szempontok alapján vizsgálni, azonban egyértelművé kell, hogy váljon, hogy akármerre is fejlődik a büntetések és intézkedések rendszere mindenképpen a sértett, az áldozatot kell a büntető igazságszolgáltatásnak e tekintetben középpontba állítani, hiszen a sértett az aki elszenvedti a bűncselekményt, akinek a bűncselekménnyel összefüggésben kára, költsége merül föl. [34]

Összességében, tehát, ha a társadalomnak az elkövető kevesebbe kerül és a károk az elkövető által megtérülnek, továbbá ezzel a büntető jogpolitikai célok is megvalósulnak, akkor mindenképpen támogatandó a közvetítői eljárás intézményének magyarországi bevezetése.

Henriett Rab: Possibilities of mediation in the criminal procedure with the eye of a labour lawyer

Mediation or agreement between perpetrator and victim in criminal law is a special form of damage reparation. Contrary to the simple reparation – where is no need to have a formal contract between the parties – mediation means a meeting between the parties to make an agreement that suits to both of them.

Development of mediation in criminal law has its roots in the birth of diversion. It was a formal legal procedure to rebuild the injured legal system and repair damages. The first programs of mediation have appeared in Canada and the United States.

Differently from the conciliation in labour law authorities have to define guidelines about forms of procedures outside the trial, about the process and modes of harmonization to preserve the prestige of state's power of punish.

In the mediation process competence of making decisions are in the hand of the parties too. Parties have to order upon the agreement. This extra-jurisdictional form of agreement means that the potential victim gives up his right to accusation. This agreement frees the perpetrator from the criminal liability.

We can say that fundamental principles of mediation are the same in any fields of law, but mediation in criminal law has the most interesting and numerable specification because of the state power.

Felhasznált irodalom

1. Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában, KJK-KERSZÖV Kiadó Budapest, 2004.
2. Morvai Krisztina: Meditáció a mediációról – avagy gondolatok az elkövető és a sértett közötti konfliktus megoldásának új megközelítéséről, Magyar Jog 1989. évi 2. szám
3. Dr. Barinkai Zsuzsanna – Dr. Bárfalvi Judit – Dr. Dósa Ágnes – Dr. Gulyás Kálmán – Dr. Herczog Mária – Dr. Horváth Éva – Dr. Kutacs Mária – Lovas Zsuzsanna: A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2003.

[1] Egyetemi tanársegéd, DE ÁJK Agrárjogi, Környezetjogi és Munkajogi Tanszék

[2] Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? KJK-KERSZÖV Budapest, 2004., 98-99. o.

[3] Uo., 99. o.

[4] Uo., 223. o.

[5] Uo., 106. o.

[6] Morvai Krisztina: Meditáció a mediációról. Magyar Jog 1989/2. szám, 148. oldal

[7] Barabás A. Tünde, i.m., 208. o.

[8] Uo., 212. o.

- [9] Uo., 213. o.
- [10] Uo., 221. o.
- [11] Uo., 224-227. o.
- [12] Uo., 223. o.
- [13] Uo., 233. o.
- [14] Uo., 238. o.
- [15] Morvai Krisztina, i.m., 149. o.
- [16] Uo., 151. o.
- [17] Barinkai Zsuzsanna -Dr. Herczog Mária-Lovas Zsuzsanna (szerk.: Sáriné dr. Simkó Ágnes): A mediáció, HVG-ORAC Budapest, 2003., 97. o.
- [18] Barabás A. Tünde, i.m., 120. o.
- [19] Uo., 120. o.
- [20] Uo., 121. o.
- [21] Uo., 130-131. o.
- [22] Morvai Krisztina, i.m. 150. o.
- [23] Barinkai Zsuzsanna -Herczog Mária-Lovas Zsuzsanna (szerk.: Sáriné dr. Simkó Ágnes): A mediáció. HVG-ORAC Budapest, 2003, 98. o.
- [24] Barabás A. Tünde, i.m., 155. o.
- [25] Kertész I.: Börtönpolitika-bűnmegelőzés, In: Büntetőjogi Kodifikáció 2002/4. szám 21-24.pp.
- [26] Barabás A. Tünde, i.m., 155. o.
- [27] Nagy Ferenc: Büntetés kiszabási gyakorlatalakulás európai kitekintéssel, kézirat 1993.
- [28] Uo.
- [29] Uo.
- [30] Barabás A. Tünde, i.m., 171-172. o.
- [31] Uo., 179. o.
- [32] Uo., 185-186. o.
- [33] Forrás: ERÜBS, 1992-2002.
- [34] Barabás A. Tünde, i.m., 191-193. o.